

אירנה סנדלר - חסידת אומות עולם

אירנה סַנְדְלֶר (15 בפברואר 1910 - 12 במאי 2008) הייתה אחות קתולית ועובדת סוציאלית פולנייה וחברת מחתרת שהתנגדה לנאצים בזמן מלחמת העולם השנייה. על פעולותיה להצלת ילדים יהודים הוענקו לה תואר חסידת אומות העולם ואזרחות כבוד של מדינת ישראל.

בראשית המלחמה הצטרפה לפעולות הסיוע ליהודים, בחלוקת מזון, דאגה ליתומים וסיוע כספי לאנשים, שהנאצים החרימו את רכושם.

בשנת 1942 עבדה כמנהלת בכירה בעיריית ורשה, במחלקת הסעד. היא הצטרפה לארגון "ז'גוטה", שפעל מטעם הממשלה הפולנית הגולה בלונדון בסיוע ליהודים. כינוייה במחתרת הפולנית היה יולנטה ועיסוקה העיקרי שם היה בהצלת ילדים יהודים. היא סיכנה את חייה בפעולות חילוץ והצלה בעזרת אנשים שגייסה לעזרה, עסקה בזיוף מסמכים שהקנו ליהודים שמות נוצריים והשיגה אישורי מחלה, שנועדו להרתיע את הנאצים מהתפשטות מחלות מידבקות. יחד עם העוזרת שלה, אירנה שולץ, נכנסה לגטו בעילה של טיפול בחולים וכך הבריחה לשם כסף, מזון, תרופות ובגדים.

בהמשך התחילה להבריח ילדים מן הגטו למנזרים או אל משפחות נוצריות, באמצעות ניירות מזויפים שהסדירו להם במחתרת. לחלק מהילדים סיפרו שהוריהם היהודים הם מאמצים, כדי להקל עליהם את הפרידה מהוריהם. חלק מהילדים הוברחו בשעות הבוקר המוקדמות מתחת למושבי הנוסעים בחשמלית שחצתה את הגטו. חלקם הוסעו במכונית פרטית אשר היה בה גם כלב. הכלב היה מאומן לנבוח כאשר בכו הילדים ונביחותיו החרישו את בכי הילדים כך שהבכי לא נשמע מחוץ למכונית.

אירנה סנדלר הקפידה על רישום מדויק של הילדים שהבריחה מן הגטו, כדי שאפשר יהיה לאתרם בסוף המלחמה ולהשיבם למשפחותיהם. את הרשימות הטמינה בכדי זכוכית באדמה בגן ביתה. בסך הכול הצילה בדרך זו כ-2,500 ילדים יהודים.

באוקטובר 1943 אסר אותה הגסטפו ועינה אותה כדי שתמסור את שמות הילדים שהצילה, אך היא לא נשברה. נגזר עליה עונש מוות, יחד עם עוד 39 אסירות, אך היא נחלצה בעזרת שומר, שקיבל שוחד מחבריה למחתרת. לאחר מכן הוכנסה לרשימת אסירים שהוצאו כבר להורג, וחייתה במחתרת.

אחרי המלחמה עבדה במשרד הבריאות של פולין. עבודתה במחתרת, שהייתה כפופה לממשלה הגולה בלונדון, החשידה אותה בעיני הקומוניסטים, אך הם חששו לפגוע בה לרעה.

בשנת 1965 העניק לה מוסד יד ושם את תואר חסידת אומות העולם ובשנת 1991 קיבלה אזרחות כבוד של ישראל.

לקראת יום הזיכרון לשואה יצא לאור הספר "הילדים של אירנה — סיפורה המופלא של האישה שהצילה 2,500 ילדים מגטו ורשה".

"אירנה סנדלרובה שמתה בגיל 98 היא כיום גיבורה בפולין — אף שהיא סירבה להכיר בעצמה ככזו.

"היא ניחנה בתחושת מטרה וצדק עזים כל כך, עד שיכלה לשכנע אחרים להיות טובים מכרגיל, ולעשות יחד איתה דבר מדהים בהגינות ובאומץ שבו" בעשורים האחרונים שמה נישא בפי כל בפולין. דמותה מככבת בסרטים וספרים, רחובות ובתי ספר נקראו על שמה ו-2018 הוכרזה כ"שנת סנדלרובה"

אוסקר שינדלר – חסיד אומות עולם

(בגרמנית: **Schindler Oskar**; 28 באפריל 1908 - 9 באוקטובר 1974) היה תעשיין גרמני מחסידי אומות העולם.

אוסקר שינדלר נולד בצוויטאו במורביה (אז בקיסרות האוסטרו-הונגרית; כיום סוויטאבי בצ'כיה) ב-28 באפריל 1908. בילדותו היה שכנה של משפחה יהודית שילדיה היו חבריו הטובים ביותר. הוריו, הנס שינדלר ופרנציסקה לוסר, התגרשו כשהיה בן 27. לאחר סיום לימודיו עבד שינדלר בתור סוכן מכירות. ב-6 במרץ 1928 נשא לאשה את אמילי פלזל. בשנות ה-30 שינה את מקור פרנסתו מספר פעמים, ויזם מספר עסקים, אך במהרה פשט את הרגל עקב השפל הגדול. הוא הצטרף למפלגה הגרמנית הסודטית בשנת 1935. למרות היותו אזרח צ'כוסלובקיה, שינדלר החל לעבוד עבור המודיעין הגרמני (אבווהר). עבודתו במודיעין הגרמני נחשפה, והוא נכלא ביולי 1938, אך לאחר הסכם מינכן שוחרר לחופשי, בהיותו אסיר פוליטי. בשנת 1939 הצטרף שינדלר למפלגה הנאצית, והמשיך לעבוד עבור האבווהר ולעזור לנאצים בכיבוש פולין ב-1 בספטמבר 1939.

בעקבות כיבוש פולין על ידי הגרמנים בתחילת מלחמת העולם השנייה היגר שינדלר לפולין בחיפוש אחר הזדמנויות עסקיות. הוא השתלט ^[1] על מפעל לייצור אמיל שהוסב אחר כך לייצור תחמושת בקרקוב. (לפני הכיבוש הנאצי היה המפעל בבעלותו של יהודי בשם נתן וורצל. בנוסף, השתלט על חנות כלי בית שמכרה את תוצרתו של אותו מפעל והייתה במקור בבעלותו של יהודי אחר - יוליוס וינר). מכיוון שראה ביהודים כוח עבודה זול, העסיק אותם. מאוחר יותר, עם התבהרות כוונות הגרמנים לחסל את היהודים במה שכונה "הפתרון הסופי", החליט שינדלר לנסות ולהציל את עובדיו, החלטה גורלית שסיכנה את מעמדו ורכושו. בעזרת קשריו וכספו הצליח להערים על הנאצים ולהשתיק אותם. ב-1944, נוכח השמדת יהדות אירופה בכלל ויהדות פולין בפרט, העתיק שינדלר את מפעליו יחד עם עובדיו היהודים מפולין לחבל הסודטים.

לאחר המלחמה היגר שינדלר יחד עם אשתו ותריסר יהודים לארגנטינה, לאחר שארצות הברית סירבה לבקשתו לעבור אליה. עסקיו שם התמוטטו, והוא חזר לגרמניה בשנת 1958. בשנת 1962 נתקבלה בקשה מקרב היהודים שהציל להכריז עליו כחסיד אומות העולם, אך התערבותו של יוליוס וינר שהיה בנו של מנהל חנות כלי הבית עליה השתלט, טרפדה את ההחלטה. וינר גם גייס לעזרתו את נתן וורצל, כעת ניסן קידר, בעליו המקוריים של מפעל האמייל. למרות זאת חש שינדלר קשר אמיץ לישראל וביקר בה 16 פעמים עד שנפטר ב-9 באוקטובר 1974. שינדלר ביקש להיקבר בירושלים, ולכן הובא לקבורה בבית הקברות הפרוטסטנטי בהר ציון.

בשנת 1962, כמעט עשרים שנה לאחר תום מלחמת העולם השנייה, הוחלט להכריז על אוסקר שינדלר כחסיד אומות העולם. סיפורו של אוסקר שינדלר פורסם בספר "רשימת שינדלר" שכתב תומאס קנילי, ושעל-פיו הופק בשנות ה-90 סרטו של סטיבן ספילברג, "רשימת שינדלר". הספר והסרט עוררו הזדהות רבה עם דמותו של שינדלר. יהודי שינדלר, 1,200 גברים, נשים וילדים, נשארו עובדיו של שינדלר עד תום המלחמה וכך למעשה ניצלו.

אוסקר שינדלר - גרמניה - מעמדו וקשריו הטובים עם שלטונות הכיבוש הנאצים, סייעו בידו להציל מאות יהודים.

שינדלר קיבל רשות להקים מפעל לייצור תחמושת. שינדלר הצליח להעביר כ- 300 נשים ו- 800 גברים למפעלו כעובדים, שם הם זכו לטיפול אנושי. הוא סיפק להם אספקה שוטפת של מזון ותרופות, והיה זה כלל ידוע ש"אין לגעת באנשיו של שינדלר".

שינדלר הציל גם יהודים רבים שנקלעו לסביבות המפעל, כמו אותם 100 יהודים שהושארו ברכבת נעולה לקפוא מקור. שינדלר ואשתו, אמילי, שברו את המנעולים, הוציאו את הגברים והנשים הקפואים, הביאו אותם למפעל ודאגו להם עד שהתאוששו. הוא גם דאג שאלה שלא היה ניתן להצילם, יובאו לקבורה יהודית כהלכה.

בשנת 1962 הובא שינדלר ארצה על ידי היהודים שהציל ולכבודו ניטע עץ, מבין הראשונים, בשדרות חסידי אומות העולם. בשנת 1974 נפטר בפרנקפורט, ועל פי צוואתו נקבר בבית העלמין הלטיני שבהר ציון בירושלים.

הערה: עם גילוי הארכיון הגדול בגרמניה - נמצאה גם רשימת היהודים שעבדו במפעלו של שינדלר.

צ'יאונה סוגיהארה – חסיד אומות עולם

צ'יאונה (סמפּו) סוגיהארה, (1 בינואר 1900 - 31 ביולי 1986) היה קונסול יפני וחסיד אומות העולם. סוגיהארה, שהציל בזמן השואה את חייהם של אלפי יהודים בליטא, מכונה "שינדלר היפני". סוגיהארה נולד בעיר יאוטסו ביפן ב־1 בינואר 1900 לאביו, יושימיזו, גובה מס מטעם הממשלה ולאִימו יאטסו ממעמד הסמוראים. הוא היה הבן השני בין ששה ילדים. מגיל צעיר גילה עניין רב בשפה האנגלית ובעולם שמעבר ליפן. אביו ציפה ממנו כי ילמד רפואה, אך בבחינות הכניסה פסל עצמו בכוונה לאחר שרשם במבחן את שמו בלבד. הוא נרשם ב־1918 לאוניברסיטת וואסדה ולמד כמקצוע ראשי ספרות אנגלית. ב־1919 עבר את בחינות משרד החוץ, ונשלח לחארבין בסין, שם למד גרמנית ורוסית, והתמחה בעניין הרוסי. התחתן עם יוקיקו קיקוצ'י, אף שהייתה בת למעמד נמוך משלו. ב־1938 גויס שוב למשרד החוץ, שירת במשרד הדוברות ולאחר מכן נשלח לשמש כמתרגם לרוסית בלשכת הצירות בהלסינקי שבפינלנד. ב־1939 נשלח לליטא, שם נתמנה לתפקיד סגן קונסול בקובנה. תפקיד נוסף היה לאסוף מודיעין על תנועות כוחות הצבא הסובייטים והגרמנים באזור.

מלחמת העולם השנייה

כאשר הכוחות הסובייטים כבשו את ליטא, נתקל סוגיהארה בגל של פליטים יהודיים שברחו מפולין והתדפקו על דלתות הקונסוליה. לאחר ששוחח איתם, הוא החליט לעזור להם להימלט מרדיפות הנאצים. השיטה הייתה הנפקה של **ויזת מעבר** ביפן, לאלו שקיבלו **ויזת יעד** לכיוון היעד הפיקטיבי, האי קורסאו, שהיה אז בשליטה הולנדית. הנפקת ויזת מעבר איפשרה לקבל **ויזת יציאה** מרוסיה, ומליטא שהייתה אז שטח כבוש בידי הרוסים. הפליטים היו צריכים לגייס סכומי כסף מופקעים (180 דולרים אמריקניים, שנחשבו להון עתק באותם ימים), לנסיעה ברכבת הטרנס-סיבירית שחצתה את רוסיה, עד לעיר הנמל הרוסית ולדיוסטוק בנסיעה שארכה 11 ימים, ומשם בשייט בספינה ליפן. בשל הסיבות הכלכליות וכן בשל קושי להאמין בכוחה של הוויזה לא פנו בתחילה פליטים רבים בבקשה לקבל ויזה מן הקונסוליות ההולנדית והיפנית, אך עם הידרדרות המצב הייתה עלייה חדה במספר הפליטים שפנו לבקש ויזה שכזו. שלוש פעמים ביקש סוגיהארה אישור מהממונים עליו במשרד החוץ היפני להנפיק ויזות ונענה בשלילה, וכשראה שהמצב הביטחוני מחמיר, הימרה את פיהם של הממונים עליו, והנפיק ויזות ככל שיכול. על פי האומדן הנפיק סוגיהארה בכתובה ידנית מרתונית ביחד עם אשתו ועוזרו (כאשר בחלק מהזמן סייע להם ישראל זופניק, תלמיד ישיבת מיר) **יותר מ - 2,150 ויזות**, עד שהקונסוליה היפנית נסגרה בלחץ הרוסים, ביולי 1940, והוא ומשפחתו הועברו לברלין, להמשך שירות דיפלומטי שם. אף בתחנת הרכבת כאשר עזב את ליטא, המשיך להנפיק ויזות. ולאחר שהרכבת

יצאה מהתחנה זרק את החותמת לידי פליט יהודי, שהנפיק בעזרתה ויזות מזויפות נוספות. מספר הניצולים היה גבוה יותר ממספר הויזות, מכיוון שילדים נכללו בויה של מבוגר. **המספר הרשמי נאמד ב־6,000 ניצולים**, אך הערכות לא רשמיות עוברות את ה־10,000. במסגרת הויזות הללו הונפקו ויזות לכל שלוש מאות תלמידי ישיבת מיר שעברו לשנחאי והמשיכו שם בלימוד תורה. מעשיו חשפו אותו ואת משפחתו לפגיעתם של הגרמנים, אך אף שכנראה ידעו על שעשה לא פגעו בו, והוא המשיך למלא תפקידים דיפלומטיים ברחבי אירופה. בסוף תקופת המלחמה נעצר ביחד עם אשתו וילדיו בידי הרוסים, ושהה למעלה משנה במחנה מעצר.

מדליה שהנפיקה ישראל לזכרו

ב-1947 חזר סוגיהארה ליפן. תחת הנימוק הרשמי של צמצומים, הוא פוטר ממשרד החוץ בשל הויזות שחילק בחופשיות. הוא נאלץ לעבוד בעבודות כפיים שונות, במשך תקופה לא קצרה, ואף עבד בחנותו של אחד מראשי הארגונים היהודיים. ב־1960 קיבל משרה בחברה מסחרית ברוסיה, ועבד בה כ־16 שנים. **בשנת 1985 קיבל סוגיהארה הכרה כחסיד אומות העולם על ידי יד ושם.**

סוגיהארה לא הסכים לקבל כיבודים או טובות הנאה כלשהם, מלבד מלגת לימודים שניתנה לבנו נובוקי בידי מדינת ישראל. ככלל, לא הסכים להתראיין, ובראיון נדיר אחד אמר שצריך לעשות את הדבר הנכון משום שהוא נכון - ולא מכל סיבה אחרת. סוגיהארה נפטר ב־31 ביולי 1986 בגיל 86, והותיר אחריו אלמנה ושלושה ילדים. מדינת ישראל, באמצעות החברה הממשלתית למדליות ומטבעות, הביעה את הוקרתה בהטבעה של מדליה מיוחדת לזכרו.

בשנת 1992 נבנתה לכבודו אנדרטה בעיר מולדתו, ובה פסל בדמותו. סוגיהארה גם קיבל הכרה רשמית מממשלת יפן והוכר בה כגיבור לאומי. בעיר קובנה שם שירת כקונסול נקרא רחוב על שמו. נעשה עליו סרט תיעודי בשם "סוגיהארה", בבימויו של רוברט קירק. בשנת 1992 החליטה עיריית יאוטסו להקים פארק לזכרו על גבעה המשקיפה על העיר. שמו של הפארק ביפנית שפירושו "גבעת האנושיות". בטקס חנוכת הפארק השתתפו גם ניצולים רבים, בשנת 2000 נחנך בפארק מוזיאון סוגיהארה, בו ביקרו כבר למעלה מ-100 אלף מבקרים, ביניהם ישראלים רבים.

דנמרק

ב- 19 בספטמבר 1943 נודע לגיאורג דוקוויץ, הנספח הגרמני לענייני ספנות בדנמרק, שבעוד עשרה ימים יעגון צי קטן של אוניות משא גרמניות בנמל קופנהגן כדי להעביר את יהודי דנמרק כולם למחנות ריכוז. יחידת ס"ס כבר הגיעה למקום ולמבצע ניתן השם "פשיטת בזק". דוקוויץ, שהצטרף למפלגה הנאצית בשנות ה-30, הסתייג מהטרור ומהאלימות שהשליטה המפלגה הנאצית בארצות הכיבוש. כאשר נודע לו על ההחלטה לשלח את היהודים למחנות, זעם ואיים בהתפטרות.

הממונה עליו, השגריר הגרמני, הביע הסכמה עם דוקוויץ, אך ציין שעליהם לציית לפקודות. השגריר שלח אותו לברלין להסביר מדוע אין זה הזמן לפתוח בפעולה נגד היהודים. מטוסו של דוקוויץ הגיע לברלין לאחר שהיטלר כבר אישר את התוכנית, והוא חזר לדנמרק בידיים ריקות.

דוקוויץ דיווח על כך לממשלה השבדית, וכשזו לא שיתפה עימו פעולה בשל חששה מהגרמנים, נפגש דוקוויץ עם אנשי מחתרת דנים ודיווח להם על הגורל הצפוי ליהודי ארצם. למחתרת הדנית וליהודים נותרו עוד שלושה ימים לפעול.

מבצע ההצלה החל למחרת ערב ראש השנה. השמועה פשטה במהירות והצעות עזרה הגיעו מקרובים ומרחוקים לא יהודים כאחד. יהודי דנמרק לא היו ניצלים, לולא גילה רוב העם הדני אהדה ליהודים ולולא מספר רב של אנשים פשוטים שהיו מוכנים לסכן את חייהם. דייגים דנים העבירו את היהודים דרך רצועת הים המפרידה בין דנמרק לשבדיה. הם לא היו מוכנים להיכנס לנמל בשבדיה מתוך חשש שהשבדים יחרימו את סירותיהם, וכך הורדו היהודים במרחק מה מהחוף.

כאשר הגיעו היהודים לחוף השבדי, קיבלו את פניהם השבדים. למבצע ההצלה היו שותפים חלק גדול מהציבור הדני ומוסדות ציבוריים. המשטרה הדנית סגרה לעיתים קטעי חוף שמהם הוברחו היהודים. במקרים רבים הוסעו היהודים באמבולנסים לחופים. בסופו של דבר ניצלו רוב יהודי דנמרק. 477 יהודים נתפסו ונשלחו לטרזינשטדט, וגם אז לא נטשה אותם ממשלת דנמרק. הממשלה וסוכנויות פרטיות שלחו להם חבילות מזון. כחמישים מיהודי דנמרק נרצחו. דוקוויץ מונה לאחר המלחמה לשגריר גרמניה בדנמרק.

הצלתם של יהודי דנמרק והעברתם לחוף מבטחים שבשבדיה הניטרלית בספינות דייג קטנות היה פעולה מודעת של עם שלם בעת שהיה תחת כיבוש נאצי, וגם במקרה זה נדרש כל יחיד לבחור את דרכו מול הגזירה לגירוש היהודים. גם במקרה של הכרעה קבוצתית מורכבת הקבוצה מיחידים, והשילוב בין החלטת היחיד לפעולת הכלל הוא לבו של מבצע ההצלה הזה, והוא הבסיס **להכרזה על העם הדני כולו כעל חסידי**

אומות העולם.

כפר של חסידי אומות עולם

בדרום-מזרח צרפת, בקרבת הגבול עם שוויץ שוכן כפר קטן בשם לה-שמבון סור ליניון.

במלחמת העולם השנייה פנה הכומר המקומי, אנדרה טרוקומה לאנשי המקום, בעלי האמונה הנוצרית-פרוטסטנטית בבקשה לעזור ליהודים הנרדפים על-ידי הנאצים.

כל אנשי הכפר נענו בחיוב ומאחר שהמקום שימש כעיירת נופש, שהייתה מורגלת לאורחים הם העניקו מחסה לילדים ולמבוגרים יהודים. עזרתם התבטאה בהסתרת יהודים, בצידום בתעודות מזויפות ובהברחתם לשוויץ ולספרד השכנות. מסתבר שעל אף הזהירות המחתרנית של ההנהגה ושל כלל התושבים הגיעו הדברים לידי השלטונות ובחודש פברואר 1943 נאסר הכומר טרוקומה עם שני אנשים נוספים פעילים במבצעי ההצלה. הם שהו במשך מספר שבועות במחנה מעצר ולמרות החקירות לא בגדו ובכפר נמשכו פעולות ההצלה. אשתו של טרוקומה, מגדה, הייתה שותפה פעילה ביצירת ובשימור הכפר בתור מקום מפלט עבור היהודים. היא איתרה את המשפחות שהיו מונות לקלוט פליטים יהודים והכינה את בתי הספר של הכפר כמקומות לקליטה ולרישום של הניצולים. אנשים רבים לקחו חלק במשימה זו. פעילים מן הקהילה הגיעו לתחנת הרכבת על מנת לקלוט את הפליטים עם הגעתם, משם לקחו אותם לבתים בכפר או למקומות מקלט בסביבה. מאמצים אלו, שכוונו כנגד המדיניות האנטי יהודית של משטר וישי, נעשו תחת השגחתו והדרכתו ובעידודו של האב טרוקומה.

הרשויות בווישי חשדו בנעשה בכפר. אחרי הכל, לא היה ניתן להסתיר פעילות רחבת היקף כזו לאורך זמן. הם תבעו מהכומר לחדול מפעילותו. תגובתו היתה חד משמעית: "האנשים האלו הגיעו לכאן לקבל סיוע ומקלט. אני הרועה שלהם. רועה לעולם לא נוטש את עדרו... אינני מכיר יהודים. אני מכיר רק בני אדם." טרוקומה ואנשיו לא הניחו ללחץ הרשויות או לחיפושי אנשי הביטחון לפגוע בנחישותם להמשיך במאמצי ההצלה.

כ- 5000 יהודים נצלו בעזרת אנשי הכפר וכאשר נמצאו וזוהו 70 משפחות של העיירה שפעלו, הסתירו והצילו יהודים הם הוכתרו בשנת 1990 כ"חסידי אומות העולם" באירוע מרשים והוענקו להם מדליות ותעודות. כמו כן, הוענקה תעודת כבוד והוקרה למועצת העיר ובמקום הוקמה אנדרטה לכבודם.

ב-5 בינואר 1971, יד ושם הכיר באב אנדרה טרוקמה ובאשתו מגדה בתור חסידי אומות עולם. התואר הוענק גם ל-32 תושבים נוספים של הכפר לה שמבון סור ליניון וב-1998 יד שם העניק לתושבי הכפר תעודת הוקרה מיוחדת על התנהגותם המוסרית במהלך המלחמה.

בלה שמבון יש את הריכוז הגבוה ביותר (ביחס לאוכלוסיה הקטנה) של חסידי אומות העולם .

